

Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot, hogy hozzon létre külön pénzügyi keretet az AKCS országokban élő nők civil társadalmi szervezetei számára.

7.9 Általánosabban szólva, fontos volna létrehozni a nők egyesületei számára preferenciális információs csatornákat a nem-állami gazdasági szereplők választhatóságának kritériumairól, illetve a pénzügyi forrásokhoz való hozzájárásról.

7.10 A Cotonou-i megállapodások keretén belül hasznos eszköz volna ezen megállapodások megvalósítása érdekében az olyan képzési tanfolyamok létrehozása, melyek célja a nők helyi egyesületein és szervezetein belül folyó tevékenységek ösztönzése.

7.11 Az EGSZB szeretne olyan szemináriumokat is ösztönözni, melyek lehetővé teszik az AKCS országokban a nők

státuszával és részvételével összefüggő kérdések meghatározását, illetve elmélyítését.

7.12 Ügyelni fog arra, hogy biztosítsa a nők delegációinak a szemináriumokon és találkozókra való egyenlő jogú részvételét, amelyeket az AKCS országokban élő nőkkel és egyesületeikkel, illetve általában a nem-tagországokkal együtt fog megszervezni.

7.13 Az EGSZB elvállalta, hogy még 2005. első szemesztere előtt konferenciát rendez az AKCS országokban élő nők és civil társadalmi egyesületeik részvételével, melynek az lesz a célja, hogy felértékelje a nők szerepét a döntéshozatalban, beazonosítsa az akadályokat és meghatározza a stratégiákat, és ennek során a nők állásfoglalásaira fog támaszkodni, mivel ők a fejlesztési folyamatok elsődleges gazdasági szereplői.

Brüsszel, 2004. szeptember 15.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Roger BRIESCH

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő témához: „7. Kutatási Keretprogram: Kutatási igény a demográfiai változás keretében – időskori életminőség és technológiai igény”

(2005/C 74/09)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2004. január 29-én úgy döntött, hogy a Működési Szabályzat 29. cikkének 2. bekezdése értelmében véleményt dolgoz ki az alábbi témáról: „A 7. Kutatási Keretprogramhoz: Kutatási igény a demográfiai változás keretében – időskori életminőség és technológiai igény”

A munkák előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció 2004. július 14-én fogadta el véleményét. Az előadó HEINISCH asszony volt.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2004. szeptember 15-én tartott, 411. plenáris ülésén 144 igen szavazattal, 1 szavazat ellenében és 2 tartózkodással a következő véleményt elfogadta.

1. Összefoglaló

Indoklás:

1.1 Az európai demográfiai változásokra és az idős emberek növekvő számának az életminőséggel kapcsolatos esélyekre és kockázatokra gyakorolt hatására való tekintettel a bizottság kérelmezi

- (a) a 7. Kutatási Keretprogramba ehhez a témához egy vezérakció felvételét és
- (b) kísérő intézkedések megtételét, hogy a kellő időben elvégzendő politikai tervezéshez, döntéshez és cselekvéshez kellően alátámasztott döntési alapot teremtsenek mind európai, mind nemzeti szinten.

Az öregedés biológiai, pszichológiai, társadalmi, kulturális, technológiai, gazdasági és strukturális vonatkozásai szoros kapcsolatban állnak egymással. Ezen kívül, az emberek mindig egy adott fizikai és társadalmi környezetben öregednek meg. Európában ez a környezet széles körben változik a környezeti, kulturális és társadalomszerkezetei szempontokat illetően. Az előbb említett két tény – azaz az öregedési folyamat különböző dimenziói, illetőleg az, hogy a folyamat különböző feltételek mellett játszódik le – egyike sem tükröződik megfelelően a jelenlegi kutatási programokban. Azonban, tekintettel a népesség életkori szerkezetében beállt változásokra, csak az ilyen kiterjedt és hosszú távú kutatás szolgáltathat biztos alapot a társadalom számos érintett területén szükséges tervezéshez és döntéshozatalhoz, valamint a döntéshozatal minden egye rétege számára.

Az (a) ponttal kapcsolatban: Kutatási igény különösen az alábbi területeken áll fenn:

- Gazdaság- és pénzügypolitika (4.1)
- Munka és foglalkoztatás (4.2)
- Az idős emberek élete a valóságban (4.3)
- Társadalmi-térbeli környezet (4.4)
- Élethosszig tartó tanulás (4.5)
- Az egészség megőrzése és karbantartása (4.6)
- Új technológiák (4.7)
- A meglévő tudásállományok feldolgozása, összekapcsolása és kiegészítése (4.8).

Az öregedési folyamat sokdimenziós jellege, valamint a különféle kulturális, gazdasági és szerkezeti feltételek, amelyek között lezajlik, hosszú távú, sok tudományágat érintő és interdiszciplináris kutatást tesznek szükségessé.

A (b) ponttal kapcsolatban az alábbi kísérő intézkedések különösen fontosak az Európai Alkotmány 85. cikkelyének betartását biztosítandó, amely minden idősödő EU polgár számára garantálja a jogot, hogy méltóságban élhessen, és hogy polgárként aktívan részt vehessen a döntéshozatali eljárásban:

- nyílt koordinációs rendszer alkalmazása az Európa országokban élő idős emberek életminőség indikátorainak egységes osztályozása és egységes megközelítése érdekében, a tapasztalatcsere, az Európa-közi összehasonlítás és a kölcsönös tanulás megkönnyítésére; a szervezett civil társadalom képviselői és az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságai közötti párbeszéd előmozdítására, valamint az idősödő társadalomra vonatkozó értékekről alkotott közös elképzelések kialakítására;
- egy közös megfigyelő állomás (Európai Observatórium) létrehozása az Európai Öregedésügyi Hivatal felállításának érdekében, és adatbank létrehozása a tudás összegyűjtésére, csoportosítására és továbbadására, a koordináció nyílt módszereinek tökéletesítésére, valamint a gyakorlati és politikai vonatkozású következtetések levonására;
- „demográfiai statisztika” kategória létrehozása az EGSZB-ben; és
- munkaértekezletek és konferenciák rendezése abból a célból, hogy növeljük a demográfiai változás ismertségét és annak ismeretét, hogy megelőző és kísérő intézkedések meghozatalára van szükség, erősítsük a tudatosságot, lehetőség szerint széles körben ismertessük a kutatási eredményeket és támogassuk a cserét a „rég” és az „új” tagállamok között.

Cél:

Egy átfogó tudásalap létrehozása:

- olyan politikák érdekében, amelyek megtartják, illetőleg ha kell, növelik a jelen vagy jövő idősebb generációinak életminőségét; valamint;

- Európa gazdasági fejlődésének és versenyképességének fokozása érdekében tekintettel a demográfiai változás okozta lehetőségekre.

2. Bevezetés

2.1 A népesség szerkezetének demográfiai változása a nagy történelmi sikerek egyike, egyúttal pedig korunk egyik időszerű kihívása. Még sohasem tudták teljes generációk ennyire joggal úgy, mint ma, azt remélni és elvárni, hogy egy sok évet felölelő életszakasként éljék meg az öregkort. Ez az újonnan létrejött életszakasz sokrétű, pozitív dolgok kialakulására ad lehetőséget, viszont egészen új egyéni és társadalmi feladatok is származnak belőle. A legtöbb európai országban sok idős ember rendelkezik elegendő jövedelemmel és a szükséges fizikai és megítélőképességgel ahhoz, hogy az így nyert éveket önállóan és kielégítően alakítsa. Ez új lehetőségeket nyit meg a gazdasági és társadalmi fejlődés vonatkozásában. Az emelkedő életkorral mindazonáltal nő a fizikai, érzékelési és megítélőképesség csökkenésének, ezáltal a funkcionális korlátoknak a kockázata. Emellett vannak a társadalomnak olyan csoportjai, amelyek nem rendelkeznek a tisztességben való megőregedést lehetővé tevő, elegendő anyagi, társadalmi és személyes tartalékkal. Az utóbbi különösen a nagyszámú egyedül élő, idős asszonyra vonatkozik. Az európai országok között is nagy különbségek vannak ebben a tekintetben. Ráadásul az életkorszerkezet eltolódása révén az összes országban szükség van a rendelkezésre álló eszközök újraelosztására és az egészségügyi és társadalombiztosítási rendszerek ehhez való hozzáigazítására. A lakosság előregedése – ha időben valamennyire eltérő lefolyással is – az Európai Unió minden országát érinti. Az EGSZB 2000. és 2002. közötti tevékenységéről szóló jelentésében az elnök a következőt írja (69. oldal):

2.2 „A bizottság továbbá rámutatott arra az aggodalmat keltő, előrelátható népességalakulásra, amely mindenekelőtt a foglalkoztatásra, az egészségre és a nyugállományra van hatással.”

2.3 Ez a fejlemény a kiindulási pontja ennek a „Demográfiai változás – időségi életminőség és technológiai igény” területére vonatkozó kutatási igényhez készült saját kezdeményezésű jelentésnek, amellyel azt kérjük, hogy egy ilyen témájú vezérakciót vegyenek fel a 7. kutatási keretprogramba. Ez két különálló, viszont egymással szorosan összefonódott rész kérdést tartalmaz: Egyrészt a demográfiai változást, amelyet egyrészt a születésszám csökkenése és a családszerkezet ezzel összefüggő változása, másrészt a lakosság emelkedő várható élettartama okoz. Másrészt az öregedést és az öregkort mint különálló életszakaszt, annak társadalmi, kulturális, szervezeti, technológiai és gazdasági innovációival, viszont kockázataival is. Mindkét rész kérdés esetében fennáll a kutatási igény mind az össztársadalmi következmények és a megfelelő politikai kezelés szükségessége (makroszint), mind az idősebb polgárok életminőségének biztosítására ható következmények és a megfelelő kezelés szükségessége tekintetében, amelynek mindig figyelembe kell venni a nemekre jellemző, eltérő élethelyzeteket (mikroszint).

3. A kezdeményezés háttere és indoklása

3.1 A demográfiai változás történelmi újdonsága és a népesség és a társadalom szerkezetének ezzel összefüggő változásai alapján megnőtt az ismeretigény abból a célból, hogy az osztársadalmi fejlődésre várható következményeket fel lehessen mérni és kellően alátámasztott döntési alapokat lehessen teremteni a kellő időben való politikai tervezéshez, döntéshez és cselekvéshez, mind nemzeti, mind európai szinten. Az EGSZB állásfoglalásai és a Bizottságnak a foglalkoztatáspolitikáról⁽¹⁾, társadalmi integrációról⁽²⁾, egészségvédelemről, élethosszig tartó tanulásról⁽³⁾, stb. szóló közleményei ugyancsak ebbe az irányba mutatnak.

3.2 Egy ilyen tudásállomány ugyanakkor előfeltétele annak a társadalmi, kulturális, szervezeti, tudományos és technológiai innovációnak, amely egyrésztől meg tudja őrizni az idős emberek életminőségét, másrésztől hozzá tud járulni az egészségügyi és szociális ellátórendszerek tehermentesítéséhez. Különösen a nagyon idős emberek gyorsan növekvő száma és – részben ennek következtében – több időskorú generáció egyidejű léte egészen újfajta szolgáltatásokat és foglalkozásokat tesz szükségessé.

3.3 Az 5. kutatási keretprogramban „A népesség öregedése” (6. vezérfunkció) vezérfunkcióban „Az életminőség és az élet tartalékaival való gazdálkodás” témájú program keretében támogatott projektek egy sor fontos részeredményt már hoztak ebben a témakörben. A Kutatási Főigazgatóság nemrég publikált egy féldős értékelést ennek a multidiszciplináris vezérfunkciónak a felismeréseiről és tapasztalatairól. Ugyanígy a Telematik-program projekt-eredményeinek a megvalósítása hozzájárulhat az idősebb emberek és a fogyatékos személyek életminőségének a javításához. Ugyanakkor az a teljességre törekvő kiindulási mód, amelyet a Telematik-program az 1990-es évek végén képviselt, mégsem terjedt el általánosan.

3.4 A 6. kutatási keretprogramban folytatódik a kutatás támogatása a népesség öregedésének és ennek a folyamatnak az egyénre és a társadalomra gyakorolt hatásával kapcsolatban, legalábbis az olyan súlyponti témák néhány alárendelt területén, mint az „Élettudományok, genomika és biotechnológia az egészségért” (1. prioritás), „Információs társadalom-technológiák” (2. prioritás), „Polgárok és kormányzat egy tudásalapú társadalomban” (7. prioritás) és „FTE (Kutatási téma: Európa)

(¹) COM(2004) 146 végleges; a Tanács 2000. november 27-i 2000/78/EK irányelve a foglalkoztatás és hivatás területén az egyenlő elbánás megvalósítása általános kereteinek lefektetéséről (2000.XI.27.); a Bizottság közleménye az európai foglalkoztatási stratégia hatékonyabb megvalósításáról, 1. függelék, 2004.III.26. COM(2004) 239 végleges; http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/legis/legln_en.htm.

(²) A Tanács 2000/750/EK sz. határozata a hátrányos megkülönböztetések elleni küzdelem közösségi cselekvési programjáról (2001-2006.) (2000.XI.27.); http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm; az EGSZB véleménye, 1998.IX.14-i HL C 284; 2000-018 sz. „Állások, tanulás és társadalmi beilleszkedés” c. CESE füzet; „Az Európai CESE munkája”.

(³) A Tanács 2002. június 27-i, 2002/C 163/01 sz. döntése, 2002.VII.9-i HL C 163; COM(2002)678 végl. (2001. november); vö. COM(2004)156 végl. is.

a politika támogatásához és tervezéséhez, elébe menve a jövő tudományos és technológiai igényének” (8. prioritás), vagy az ERA-NET.

3.4.1 A politikára vonatkozó fontos felismerések várhatók különösen a jelenleg a 8. prioritás címszó alatt futó, az öregedés szempontjából a demográfiai előrejelzéssel és egészségügyi költségekkel és kiadásokkal foglalkozó projektektől. Az IST (Információs-társadalmi technológiák)-program különleges stratégiai célja az idősebb embereknek és a fogyatékosoknak az információs társadalomba való beilleszkedésének a támogatása. Már ezen a területen is van egy sor hasznos eredmény és sokat ígérő projekt nagy konzorciumok és iparvállalatok részvételével. Ennek ellenére még nagy erőfeszítések szükségesek ahhoz, hogy a még meglévő lyukakat befoltozzuk. „A népesség öregedése” viszont saját súlyponti kérdésként már nincs megjelenve a kiemelt témák között.

3.5 Várható, hogy az 5. és 6. kutatási keretprogram keretében támogatott orvosi-biológiai irányú projektek nagy tudásbeli előrehaladást fognak elérni a fiziológiai és biológiai öregedési folyamatok, a betegségek leküzdése és az egészség előmozdítása és megőrzése terén.

3.6 Az ismeretek ezen a területen kétségtelenül fontosak. Ezek viszont mégsem képesek sem az idős emberek előtt álló problémákat megoldani, sem ahhoz nem járulnak hozzá, hogy a közeljövőben megbirkózzunk azokkal a társadalmi feladatokkal, amelyek az idősebb emberek növekvő száma, különösen a magas életkorú személyek egyre nagyobb száma miatt az egész európai társadalomra hárulnak. A viszonylag alacsony születésszám miatt a (20 év alatti) fiatalok hányada az EU népességén belül 1960. és 2001. között 32 %-ról 23 %-ra csökkent, míg az idős (60 év feletti) embereké 16 %-ról 22 %-ra nőtt ugyanazon idő alatt. Az idősek hányadosa, vagyis a 60 éves és afölötti korú népességnek a 20–60 éves közötti népességre vetített százalékos aránya, ez alatt az idő alatt 29,5 %-ról 38,9 %-ra emelkedett. Az elkövetkező években az idős emberek részaránya az elmúlt harminc év születésszám-csökkenése miatt tovább fog nőni, és 2020-ban a lakosság 27 %-át fogja majd kitenni. Ez azt jelenti, hogy akkor az európai polgárok több mint egy negyede 60 éves vagy ennél öregebb lesz⁽⁴⁾. Ezen belül különösen gyorsan nő a magas korúak száma (lásd a 4.5.1. pontot is). A népesség előregedésének a legkülönbözőbb társadalmi területeken várható, nagy hatósugarú és jelenleg még beláthatatlan következményeit szem előtt tartva egyértelműen bővíteni kell a kutatások távlatait. Mint ahogy az öregedés maga nemcsak biológiai folyamat, hanem sok különböző síkot fog össze egy sok évig tartó folyamat során, úgy a korral és az öregedéssel foglalkozó kutatásnak is hosszú távúnak, sok tudományágat érintő és interdiszciplináris megközelítést kell követnie. A kutatás célja nemcsak az egészség javítása és az életkor meghosszabbítása lehet. Sokkal inkább arról kell szólnia, hogy a kutatás járuljon hozzá az így nyert évek életminőségének a javításához.

(⁴) Európai Közösségek (2002). Európai társadalomstatisztika: Népesség, Eurostat 3. témakör, Népesség és társadalmi feltételek. Luxemburg: Az Európai Közösségek Hivatalos Közleményeinek Hivatala.

3.7 Ezért a 7. kutatási keretprogramba fel kell venni egy a demográfiai változás kihívásaival foglalkozó olyan vezérakciót, amely az eddigi – inkább orvosi-biológiai irányú – kutatást kiegészíti egy társadalom- és magatartástudományi, kulturális, társadalmi-gazdasági irányú és az élet során való megelőzésre irányuló perspektívával. Ennek a teljességre törekvő kutatásindításnak mind az alap kutatásra, mind az alkalmazott kutatásra és fejlesztésre ki kell terjednie ⁽¹⁾. Ezen kívül be kell vonni ebbe az idős emberek legrepresentatívabb európai szervezeteit, mint ahogy azt az Idősek 2. Világterve, amelyet a 2002. áprilisi madridi Második Világértekezlet az Öregedésről elfogadott, és az ENSZ EGB (Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Bizottsága) a 2002. szeptemberi berlini miniszteri értekezlete alkalmából elfogadott stratégia ajánlotta. A hosszú és összetett politikai döntéshozatali folyamatokra való tekintettel ez a kutatástámogatás rendkívül sürgős. A következőkben néhány területre vonatkozóan közelebbről bemutatjuk ezt a kutatási igényt.

4. A kutatási igény részletesen

A jelen kezdeményezés különösen arra a kutatási igényre irányul, amely az élni érdemes élet és az európai polgárok elöregedése a demográfiai változás viszonyai között témával kapcsolatban fennáll. Ebbe beletartozik egyrészt maguknak az érintetteknek az öregedési folyamata és életkörülményei, amelyek Európa különböző országaiban nagyon különbözően alakulhatnak. Másrészt beletartoznak a mindenkor fennálló társadalmi keretfeltételek, amelyek az egyes országokban ugyancsak nagyon különbözőek.

Azon számos terület közül, amelyeket a népegykezerkezet változásai érintenek, itt csak azokat nevezzük meg, amelyek esetében különösen nagy az innovációs igény, és ezáltal a különböző tudományágak együttműködésében is megnövekedett kutatási igény áll fenn.

4.1 Kutatási igény a tudomány- és pénzügypolitika területén

4.1.1 A 6. kutatási keretprogramban rövidre fogott egyik első központi rész kérdés egy társadalmi-gazdasági kitekintés a demográfiai változás hatásaira, amelyek a Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság vizsgálatai szerint súlyosak lesznek. Ezért egy olyan szilárd tudásállományra van szükség, amely lehetővé teszi a jövedelmi és foglalkoztatási adatoknak az egészséggel és a társadalmi magatartásra vonatkozó adatokkal való összekapcsolását. Annak érdekében, hogy megalapozott előrejelzések készülhessenek, a statisztikákat folyamatosan és hosszabb időtartamokat átfogóan kell készíteni (jó példák erre az angol „English Longitudinal Study of Ageing” [ELSA] az egészségre vonatkozóan és az amerikai Retirement Survey” [HRS]). Ebből a következő kutatási kérdések adódnak:

- A demográfiai előrejelzések nagymértékben bizonytalanok, a politikusoknak viszont az egészségügyi ellátást, a társadalom- és nyugdíjbiztosítást konkrétan kell tervezniük. Milyen adatok szükségesek, és milyen adatokat kell gyűjtenünk ahhoz, hogy az ilyen politikákat támogassuk?
- Mi a jelentősége a demográfiai változásnak a fogyasztói és megtakarítói magatartás területén? Milyen magatartási módok várhatók, és melyek célszerűek a magasabb várható élettartamot tekintetbe véve?
- Milyen módon függ össze az elöregedő népesség és a termelékenység? Milyen következmények adódnak ebből a termelékenységre, az innovációs képességre és a vállalkozói szellemre nézve?
- Mit tehetünk a demográfiai változások által kínált potenciális előnyök kihasználásáért – az új termékek és szolgáltatások vonatkozásában – annak érdekében, hogy ez javára váljon a ma és a jövő idősebb korosztályának, valamint, hogy felerősítsük Európa gazdasági fejlődését (a tudásalapú gazdaság zászlaja alatt)?
- Milyen gazdasági magatartás várható el a jövőbeli idősebb emberektől, akik sokkal egészségesebbek, jobban képzettek és mozgékonyabbak lesznek, mint az idős emberek mai generációi, de akik ugyanakkor szegényebbek is lehetnek, különösen, ha a társadalom egy hátrányosabb helyzetben lévő csoportjából származnak? (vö. ehhez a 4.2.1. és 4.3.6. pontot)

4.2 Kutatási igény a munka és a foglalkoztatás területén

4.2.1 A népesség korszerkezetének eltolódása és a nem megfelelő arányban gyarapítható szűkös tartalékok ezáltal szükségessé váló újraelosztása láttán a jövőben mind a vállalatok és a társadalombiztosítási rendszerek, mind a korosodó emberek maguk arra vannak utalva, hogy az idősebbek munkajét és tudását tovább hasznosítsák, mint ahogy ez jelenleg történik ⁽²⁾. Ismeretes, hogy az idősebbek általánosságban nem kevésbé teljesítőképeseek, mint a fiatalabbak, viszont egyes képességeik gyengülnek, míg mások gyarapodnak. Ebből adódik a következő kutatási igény:

- Milyen munkaterületeken tudják az idősebb munkavállalók a képességeiket idősödő koruk mellett is különösen jól kamatoztatni?
- Milyen választható munkalehetőségeket és struktúrákat kell létrehozni, hogy a kereső tevékenység magasabb életkorban is vonzó maradjon? Járható út lenne-e például a részmunkaidő?

⁽¹⁾ COM(2004) 9 végl.; vö. COM(2002) 565 végl., különösen a 3.3. és a 4.2. bekezdést.

⁽²⁾ Vö.: ehhez az EGSZB „Innovációs politika” c. véleményét is, HL C 10, 2004.01.14 (COM(2003)112 végl.), 4. pont: „Általános megjegyzések”, 7. bekezdés.

- Hogyan lehet a munkahelyen javítani az egészséget és a biztonságot úgy, hogy lehetővé váljon a dolgozóknak a kereső tevékenységben való hosszabb aktív részvétele?
- Hogyan kell a munkahelyeket és a munkakörnyezetet kialakítani és a munka ritmusát és szervezetét szabályozni ahhoz, hogy ezek az idősebbek számára optimális munkavégzést tegyenek lehetővé? Mennyire tud ebben az alkalmazott technika segíteni?
- Hogyan lehet különösen a hosszú ideje munkanélkülieket és azokat a személyeket, akik más okokból (pl. gyermeknevelés vagy hozzátartozók ápolása miatt) hosszabb ideig nem álltak munkában, újra visszavezetni a munka világába?
- Milyen okokból válnak meg a cégek idősebb munkavállalóiktól? Miért nő különösen az idősebb nők körében a munkanélküliség?
- Mi az akadály a idősebb munkavállalók hosszabb idejű foglalkoztatásának vagy újonnan való felvételének, és hogyan lehet ezeket kiküszöbölni?
- Mennyire rugalmasan lehet és kell a teljes idejű kereső tevékenységről a nyugdíjas létbe való átmenetet alakítani ahhoz, hogy az az idősebb munkavállaló, az üzemek és az illetékes társadalombiztosítási rendszerek számára egyaránt hasznos legyen?
- Hogyan lehet és kell végbemennie a tudás átadásának annak érdekében, hogy az idősebb munkavállalók által sok év alatt megszerzett tudást és nagy tapasztalatot úgy lehessen a fiatalabbaknak átadni, hogy azok a „rég” tudást szívesen magukévá tegyék, beépítsék saját „fiatal” tudásállományukba, és így a maguk és egy vállalat javára hasznosíthassák?
- A továbbképzési intézkedésekről vö. 4.5. bekezdést.

Az idősebb embereknek az össznépszerűség belüli emelkedő aránya ezen felül szükségessé teszi mind a fennálló munkakörök bővítését, mind újak létrehozását. Hiányoznak viszont az információk arról, hogy milyen területeken különösen sürgős a szakmai képességek növelése annak érdekében, hogy ezek megfeleljenek az idősebb emberek követelményeinek és szükségleteinek, és milyen területeken van szükség új munkaterületekre, és ezáltal hol adódnak új esélyek a foglalkoztatásra.

Elemezni kell ezeket a fejleményeket:

- tekintettel a jövedelmi és fogyasztási szerkezetnek azokra a változásaira, amelyek a demográfiai változással vannak összefüggésben (vö. a 4.1.1. és a 4.3.6. pontot is);
- tekintettel a korrallal csökkenő mozgékonyaságra: itt az újonnan kialakuló házi szolgáltatásokra gondolnánk, mint például a házhoz járó fodrász és pedikűrös valamint távolsági szolgáltatásokra mint pl. telefonos vásárlás, telefonos konzultáció és más ehhez hasonló szolgáltatás;
- A kimondottan az egészség és ápolás területén felmerülő foglalkoztatáspolitikai kérdésekkel kapcsolatban vö. a 4.6. szakaszt.

4.3 Az idős emberek hétköznapi valós életének kutatási igénye

4.3.1 Az öregedés nemcsak biológiai, hanem elsősorban társadalmi folyamat is. Ezek a társadalmi keretfeltételek nagyon eltérőek Európa különböző országain belül és azok között is. Ez egyrészt a történelmileg kialakult politikai és társadalmi rendszerek makroszintjére, másrészt az egyéni életpályák és tartalékok mikroszintjére vonatkozik. Ennek megfelelően eltérőek a megöregedés és az öregkor feltételei az egyes népességcsoportokban. Ezeket a különbségeket, amelyek vonatkozhatnak a nők és férfiak eltérő feltételeire, az élet- vagy szakmai tapasztalatokra, anyagi életkörülményekre, stb. figyelembe kell venni az idős emberek valós hétköznapi életének a felmérésekor.

4.3.2 Az európai országok között nagy különbségek vannak az éghajlatot, helyrajzot, településsűrűséget és formákat, a közlekedési infrastruktúrát, az állami jóléti szabályozást és sok további tényezőt illetően, amelyek a saját döntésen alapuló életvezetés lehetőségét és az aktív társadalmi részvételt befolyásolják. Egyes országokban olyan minimál-nyugdíj van, amely megfelelő anyagi alapot biztosít egy kielégítő öregkori életvezetéséhez, más országokban viszont a nyugdíj még az alapszükségleteket sem fedezi. Mind az egyes országokon belül és között, mind az idős emberek nagy csoportján belül nagy különbségek léteznek.

- Milyen befolyásuk van az európai országok eltérő jóléti rendszereinek saját idősebb polgáraik életminőségére?
- Milyen megelőző intézkedésekkel lehet azokat a hátrányokat ellensúlyozni, amelyek megnehezítik az idős emberek számára a kedvező lakáshoz, kényelmes közlekedési eszközökhöz, kulturális kínálatához, egészséges táplálkozáshoz és/vagy új technológiákhoz való hozzájutását, és ezáltal hátrányosan befolyásolják életminőségét?
- Hogyan lehet a szociális juttatások és az egészségügyi szolgáltatások megszorításaira tekintettel különösen azoknak az idős embereknek az életminőségét szavatolni, akiknek a fizikai és társadalmi létét a szegénység, a krónikus betegség, az alacsony fokú képzettség, az elégtelen nyelvismeret vagy más források hiánya fenyegeti?
- Hogyan élnek azok az emberek, akik nem tudnak – vagy már nem tudnak – saját erőből független életvitelt fenntartani? Milyen intézkedéseket foganatosítottak az EU tagállamok és milyen lépések szükségesek ahhoz, hogy ezeknek az embereknek az érdekeit meg tudjuk védeni?
- Mi a helyzet az idős emberek életkörülményeivel az otthonokban és intézményekben? Hogyan képviselik az érdekeiket?

– Mit tesznek az EU tagállamokban az Alzheimer és az elme-zavar egyéb formáiban szenvedő betegek esetében a prevenció, kezelés és kezelési környezet vonatkozásában? Milyen lehetőségek állnak fenn, és milyen tapasztalat gyűlt össze az elhelyezés különböző módjai során?

4.3.3 Az önállóság, az önrendelkezés és a társadalmi integráció fontos személyes és társadalompolitikai célok. Ezeknek a céloknak a megvalósulása magasabb és különösen nagyon magas életkorban több okból is veszélybe kerül. Egyrészt az emelkedő életkorral nő az egészségkárosodások kockázata. A kedvezőtlen környezeti feltételek és a hiányzó gazdasági források megnehezítik ebben az esetben az önállóság és a társadalmi részvétel fenntartását. Éppúgy az olyan társadalmi normák és elképzelések, mint például az idősekről alkotott, hátrányos megkülönböztetést jelentő képek, gátként hatnak, és fontos társadalmi területek kizárásához vezetnek. Az öregkorral alkotott negatív képpel szemben áll az, hogy az idősebb emberek túlnyomó többsége sok éven keresztül önállóan és önmaga iránti teljes felelősséggel tudja vinni az életét. Ráadásul fontos hozzájárulást nyújtanak a családnak és a társadalomnak korosztályok közötti (szociális és pénzügyi) támogatásukkal és a politikai, szakszervezeti és egyházi testületekben végzett társadalmi munkájukkal.

4.3.4 A sok kedvezőtlen külső körülményre és az egészségi korlátokra tekintettel is az idős emberek magas szintű pszichológiai rátermettséggel rendelkeznek ezeknek a nehézségeknek a leküzdéséhez. Ez a belső egyensúly azonban veszélybe kerül, ha a problémák halmozódnak.

– Mikor és milyen fajta beavatkozásra van szükség ahhoz, hogy elkerüljük az idősebbek túlterhelését, ehelyett támogassuk őket kritikus élethelyzeteikben való helytállásukban?

– Milyen intézkedések szükségesek ahhoz, hogy az alapszükségletek kielégítésén túl olyan vonatkozásokat, mint a lelki igényt a biztonságra, a családi és egyéb emberek közötti kapcsolatokra és a társadalmi integrációra teljesítsük?

4.3.5 Az idősödő emberek nagy többsége a körülbelül 20-30 évig tartó, öregkort jelentő életszakaszt viszonylag egészségesen és aktívan éli le. Ennek történelmi újdonsága folytán viszont eddig még csak kevés minta létezik ennek a szakasznak a kialakítására. Azokról a területekről, ahol az idősebbek manapság ténykednek, és fontos szerepet játszanak társadalmi, szociális és gazdasági téren – többek között fizetett és/vagy társadalmi munkában a politikai, szakszervezeti és egyházi szervezetekben, a fiatalabbak támogatásában, képzésében és nevelésében, stb. – alig vannak megbízható és európai szinten összehasonlítható adatok.

– Mit lehet tenni a tevékenységi területek, továbbképzési ajánlatok, részvételi módok és találkozási lehetőségek terén ahhoz, hogy hozzájáruljunk az ezekben az években rejlő pozitív lehetőségek minden egyén számára értelmesen és a társadalom számára termékenyen való kihasználásához?

– Mennyire térnek el az idősebb férfiak és nők érdekei, tapasztalatai, igényei és képességei egymástól? Milyen úton és módon lehet és kell ezeket a különbségeket számításba venni?

– A Nizzai Karta 25. cikkelyének megvalósítása érdekében, hogyan vehetnek részt az idősebbek a különböző nemzeti és európai szinteken – közvetlenül vagy képviselői szervezeteik útján azokban a döntési folyamatokban, amelyek kihatással vannak a jogaikra, hogy emberi méltóságban és függetlenül éljenek, valamint, hogy részt vegyenek a társadalmi és kulturális életben?

– Mennyire igénylik az idős emberek – különösen az idősebb migráns személyek – a régiók közötti és határokon átnyúló mobilitást, és mit lehet tenni, ahogyan a munkavállalók esetében is, az ilyen igények kielégítésére?

4.3.6 A társadalom öregedését messzemenően csak problémaként, tehertételként és a növekvő szociális és egészségügyi költségek szempontjából tárgyalják. Ezzel szemben viszont vannak pozitív tényezők is, amelyekre alig gondolnak, és amelyekről csak kevés ismeret áll rendelkezésre. Ide tartozik például, hogy az idős emberek a munkaerőpiacra már nem jelentenek terhet, viszont mint fogyasztók továbbra is hozzájárulnak a gazdasági fejlődéshez.

– Hogyan tér el az idősebb emberek jövedelmi és fogyasztási szerkezete és fogyasztói igényei a fiatalabbaktól?

– Milyen változások várhatók a következő korosztályok fogyasztói magatartásában?

– Mely területeken létezik olyan különleges innovációs képesség, amellyel jobban számításba lehet venni az idősebb emberek igényeit a jövőben?

– Vö. ehhez a 4.1.1. és a 4.2.1. bekezdéseket is.

4.3.7 Az egészségügyi ellátás, a nyugdíjfinanszírozás és – egyes országokban – a temetési segély problémájáról folyó időszerű viták következtében sok idős ember most inkább tehernek érzi magát, mint a társadalom megbecsült tagjának.

– Hogyan lehet az idős emberek által a legkülönbözőbb társadalmi területeken nyújtott eszmei és anyagi teljesítményeket láthatóbbá tenni, és jobban méltányolni?

- Milyen társadalmpolitikai intézkedéseket kell meghozni ahhoz, hogy az idősebb embereknek ne legyen okuk többé azt feltételezni, hogy már csak tehernek számítanak?
- Hogyan lehet az öregkorral szembeni negatív beállítottságot általánosan úgy megváltoztatni, hogy lehetővé váljon az öregkor jobb elfogadása, és létrejöjjön az öregedés pozitív kultúrája? Hogyan lehet a fiatalabbakban nagyobb megértést ébreszteni az idősebbek iránt, és támogatni a párbeszédet mind a korosztályokon belül, mind azok között? (vö. a 4.5.2. pontot is).
- Hogyan lehet elérni, hogy a médiumokban differenciáltan ábrázolják az öregkort?
- A halál és a meghalás témája messzemenően tabunak számít, egyúttal viszont nem csekély gazdasági tényezőt képvisel. Hogyan lehet elkerülni a halál puszta üzletté silányítását, ehelyett a meghalás etikailag felelős kultúráját kialakítani?
- Általánosságban mire kellene tekintettel lenni a lakások korszerűsítésekor ahhoz, hogy lehetőleg hosszú ideig lehetséges legyen a saját lakásban maradás?
- Milyen építészeti vagy műszaki alkalmazásokkal lehet hozzájárulni az egyes képességsökkenések (nagyothallás, látásromlás, mozgáskorlátozottság, elbutulás) fennállása esetén az önállóság megtartásához?
- Milyen módon járulhatnak hozzá különösen az „intelligens otthon” területén felmerülő újító elgondolások a hosszabb önálló élet- és háztartásvezetéshez?
- Milyen pozitív tapasztalatok vannak már erre ezeken a területeken Európában? Milyen tanulságok vonhatók le ezekből?

4.4 Kutatási igény a társadalmi környezet területén

4.4.1 Az idősebb emberek társadalmi környezete drámaian meg fog változni az elkövetkező években: Az alacsony születésszámok, a késői családalapítás és a válások magas száma miatt zsugorodik a családi kapcsolatok hagyományos hálója. Ugyanakkor a hosszabb várható élettartam miatt mind gyakrabban él egy családban egyidejűleg akár öt korosztály („babkarócsaládok”).

- Hogyan hatnak ezek a változások az idősek társadalmi beilleszkedésére és a társadalomban való részvételére?
- A felnövő korosztályok fokozottabban vissza tudnak-e nyúlni a nem családi kapcsolatokra, és ezek a szükséges támogatások esetében is teherbíróak-e?
- Milyen szociálpolitikai intézkedések és/vagy szervezési és műszaki innovációk járulhatnak hozzá a családi és nem családi hálózatok támogatásához a terhelhetőség és a tartósság elősegítése céljából?

4.4.2 Az időfelhasználás és a mozgékonyság tanulmányozásából kiderült, hogy a növekvő életkorral mind hosszabb időt töltenek az emberek a lakásukban, és ennek megfelelően csökken a házon kívüli tevékenység.

- Hogyan lehet – különösen a nagyobb, régi építésű bérlakásokat, de családi házakat is – lehetőleg költségtakarékosan úgy felszerelni, hogy az idősebb emberek szaporodó testi, érzékszervi vagy felfogóképességbeli hátrányaikkal együtt továbbra is önállóan tudjanak lakni, és szükség esetén gondozásban részesülni?

4.4.3 A szaporodó képességsökkenések miatt ápolási otthonba való költözés szükségessége a legtöbb idős ember számára borzalmas elképzelés.

- Milyen vonzó és mégis megfizethető választási lehetőségek vannak arra az esetre, ha a saját lakás teherre válik, és az önálló életvezetés abban már nem tartható fenn?
- Milyenek az eddigi tapasztalatok az új lakhatási formák, pl. „lakás ellátással” esetében? Mely keretfeltételek vezetnek az ilyen és hasonló választási lehetőségek sikeréhez vagy sikertelenségéhez?

4.4.4 Idős korban a műszaki berendezések, rendszerek és szolgálatok nagy segítséget nyújthatnak a mindennapi problémák megoldásához. Ezek azonban gyakran nem igazodnak az idősebbek szükségleteihez. A készülékeket viszont a „mindenkinek tervezz” elvei alapján kellene kialakítani, és úgy, hogy rugalmasan alakíthatóak legyenek a különböző használói csoportokhoz. Ez azt jelenti, hogy feltétlenül szükséges bevonni a jövőbeli felhasználókat a fejlesztési folyamatba a termékek és szolgáltatások minőségének emelése céljából. Ebben az esetben az Európai Bizottság ajánlja a legrepresentatívabb európai idősszervezetekkel, és magukkal az idősek emberekkel történő konzultációt, és azok aktív részvételét az állandó kölcsönös kapcsolat biztosítása érdekében az idősek valódi szükségleteinek meghatározására („társadalmi felülvizsgálat”).

- Mit kell a gyártóknak és a tervezőknek tudniuk a „Mindenkinek számára tervezés” szemléletmódjáról és módszertanáról, és az idősebb emberek képességeiről, korlátjairól, szükségleteiről és beállítottságáról ahhoz, hogy a műszaki cikkek jobban alkalmazkodjanak az idősekhez, és ezeket ők jobban elfogadhassák és használhassák?
- Mi változik meg az öregkorral, és mi változik meg esetleg az idős emberek új generációival?

– Hogyan lehet az idősebbek változó képességeit és szükségleteit az eddiginél erősebben bevonni az esélyegyenlőség általános érvényesítését segítő (mainstream) technológiák kialakításába? Milyen erre alkalmas politikákat kellene fogantatni az ipar és kereskedelem nagyobb részvételének biztosítására, a „Mindenki számára tervezés” célkitűzésének megvalósítására?

– Hogyan lehet hatékonyan megszervezni a felhasználók részvételét a műszaki berendezések fejlesztésében?

Ezen felül pontosabban ki kell kutatni, hogy mely technikai segédeszközöket használják valóban, és milyen keretfeltételek szükségesek ahhoz, hogy ezek hozzá tudjanak járulni az idősebb emberek életminőségéhez:

– Milyen módon tudják ezek az idősebb embereket hétköznapi követelmények mellett támogatni? Milyen módon tudják ezek gondozásra szorultság vagy szellemi leépüléssel járó betegségek esetén mind a formális, mind az informális gondozókat és szolgáltatásokat támogatni?

– Milyen etikai szempontokat kell ezzel kapcsolatban (pl. zavart személyeknél) figyelembe venni, hogy kizárjuk a magánszféra megsértését, például műszaki figyeléssel?

– Milyen újítási lehetőségeket kínálnak az új technológiák, és ezek alkalmazásának milyen hatása van hosszú távon? Milyen társadalmi kísérő intézkedésekre van szükség ahhoz, hogy ezek hozzájáruljanak az idősebb emberek életminőségének és a társadalomban való részvételének növekedéséhez, és ne vezessenek társadalmi elszigetelődéshez és hátrányhoz?

4.4.5 Mint ismert, a fizikai, társadalmi és kulturális tevékenységek hozzájárulnak az egészséges és elfogadható öregedéshez. Gyakran viszont a természetes és/vagy épített környezet akadályai vagy a hiányzó közlekedési eszközök megakadályozzák az eljutást a megfelelő intézményekbe. Ezek a problémák messzemenően ismertek⁽¹⁾, mégis sokszorosan hiányzik a megoldásuk.

– Milyen intézkedéseket lehet és kellene a szociális, város- és közlekedéstervezésben rendkívüli sürgősséggel meghozni, hogy a lakókörnyezet, az utca, a közlekedési eszközök, a szolgáltató intézmények, stb. a növekvő számú idősebb polgár követelményeinek megfeleljenek, és azok önállóságát támogassák?

– Milyen módon járulhat hozzá kimondottan a lakókörnyezet minősége – például találkozóhelyek és alkalmas közlekedési eszközök segítségével – az idősebb emberek társadalmi integrációjához?

– Mely országokban és mely területeken vannak már pozitív tapasztalatok, és hogyan lehet ezeket más országokra és területekre alkalmazni?

⁽¹⁾ Az Európai Közlekedési Miniszterek Konferenciája (ECMT), (2002.). Közlekedés és korosodó népesség, Párizs, Cedex: OECD-kiadványok.

4.4.6 Gyakran az egyénileg hiányzó társadalmi és pénzügyi eszközök és/vagy fizikai vagy érzékszervi károsodások akadályozzák meg a házon kívüli tevékenységekhez való hozzáférést és az azokban való részvételt. Pedig éppen ezeknek az embereknek – gyakran egyedül élő idős nőknek – lenne különösen fontos a társadalmi és kulturális tevékenységekben való részvétel, hogy ne magányosodjanak el.

– Milyen szociálpolitikai intézkedésekkel és/vagy szervezési és műszaki újításokkal lehet a rászoruló idős emberek közösségi részvételét támogatni?

4.5 Az élethosszig tartó tanulásra vonatkozó kutatási igény

4.5.1 A gyors társadalmi, kulturális és műszaki változás társadalmában az élethosszig tartó tanulás egyre fontosabbá válik. Ez különösen azokra az idősebb munkavállalókra vonatkozik, akiknek a korábban megszerzett tudása már nem felel meg a korszerű munkahelyi követelményeknek. Az Élethosszig Tartó Tanulás Európai Térségének a létrehozására irányuló célt már az Oktatási és Kulturális Főigazgatóság és a Foglalkoztatási és Szociális Főigazgatóság közös közleménye, valamint a Tanács 2002. június 27-i döntése is hangsúlyozta⁽²⁾. Ebben a tekintetben is további sürgős kutatási igény áll fenn:

– Az idősebb munkavállalók számára milyen típusú továbbképzési intézkedések a leginkább kedvezőek tartalmilag és a módszert tekintve?

– Hogyan lehet azt biztosítani, hogy az alkalmas intézkedések kortól és nemtől függetlenül azonos mértékben minden munkavállalónak a hasznára váljanak?

4.5.2 Az élethosszig tartó tanulás szükségessége azonban azokat az embereket is érinti, akik már nem vesznek részt a kereső tevékenységben. Számukra is biztosítani kell annak lehetőségét, hogy saját személyes hasznukra és a társadalom hasznára továbbfejlődjenek.

– Hogyan jön létre, és hogyan terjed a tudás a tudásalapú társadalomban?

– Hogyan lehet az idősebb emberek élethosszig tartó tanulását a kereső tevékenységben való részvételüktől függetlenül támogatni? Milyen lehetőségek vannak már ma a szakmai és kulturális témákra vonatkozó képzésekben és tájékoztató programokban való részvételre a tagállamokban, és milyenek a tapasztalatok például a 3. életkor egyetemén vagy a különböző témakörök összefüggéseiről?

⁽²⁾ COM(2001) 678 végül.; a Tanács 2002. június 27-i, 2002/C 163/01 sz. döntése, 2002.VII.9-i HL C 163.

- Van-e összefüggés a korábbi munkavégzés és a későbbi továbbképzés típusa között? Lehet-e következtetéseket levonni az aktív keresőképes korszak alatti képzésben való részvételből arra, hogy mennyire kaphatnak kedvet az idősebb emberek a tanuláshoz, a képzéshez és a kultúrához?
- Hogyan lehet az eddig részarányán alul képviselt csoportok esetében is javítani a tanulási lehetőségekhez való hozzájutást és szavatolni a kulturális sokszínűséget?
- Milyen szerepet játszhatnak idős korban a közszolgálati médiák, az új technológiák és az elektronikus tanulás a társadalmi részvétel megtartásában, a tudás és az információ közvetítésében és a személyes továbbképzésben?
- Milyen alapkészségek különösen fontosak öregkorban? (vö. ehhez a 4.6.1. pontot is).
- A másik oldalról nézve az idősebb emberekkel foglalkozó személyeknek és szervezeteknek milyen alapismeretekkel kellene rendelkezniük az időskorról és az öregedésről? És milyen képzési kezdeményezések alkalmasak arra, hogy növeljék a fiatalok megértését az idősebbek iránt? (vö. ehhez a 4.3.7. pontot is).
- Milyen módon lehet a korábban elhatározott intézkedések végrehajtását ellenőrizni és a pozitív tapasztalatokat továbbadni?

4.6 Az egészségmegőrzés és az ápolásra szorulás kutatásának igénye

4.6.1 A magas életkorúak gyorsan növekvő száma miatt a társadalom- és egészségbiztosítási rendszerekre háruló költségterhet a demográfiai változás egyik különösen súlyos következményének tekintik. Az elkövetkező 15 évben Európa-szerte a nyolcvanévesek számának 50 %-os emelkedését várják 20 millió fölötti létszámra⁽¹⁾. Eközben a százévesek száma exponenciálisan emelkedik⁽²⁾. Ezért van központi jelentősége annak a kutatásnak, amely kifejezetten a megelőzéssel, valamint a funkcionalitás és önállóság öregkorban való megtartásával és helyreállításával foglalkozik.

- Hogyan hatnak ki bizonyos életstílusok hosszú távon az egészségi állapotra általában, és külön is egyes megbetegedésekre? Hogyan lehet elősegíteni az egészséges magatartási módokat?
- Milyen módon kell az egészségmegőrzésre irányuló intézkedéseket és ajánlásokat, mint pl. a sport- és zenei-esztétikai

tevékenységet vagy az egészséges táplálkozást közelebb vinni az idősekhez ahhoz, hogy azokat hasznosítsák?

- Milyen további intézkedések járulhatnak hozzá a fizikai, érzékszervi, felfogóképességbeli és társadalmi képességek megtartásához?
- Különösen az időskor-függő betegségek epidemiológiája és etiológiája területén van kutatási igény, hogy javíthatók legyenek a megelőzés lehetőségei (pl. az agyi leépülésekre vonatkozóan, különösképpen az Alzheimer-kórra, vagy az olyan esések megelőzésére vonatkozóan, amelyek combnyaktöréshez vezethetnek).
- Sürgős szükség van a megelőző intézkedések, valamint a munkahelyi egészségmegőrzés kutatására (lásd 4.2.1).
- Továbbá kutatási igény van az idős emberek kezelési lehetőségei tekintetében, éspedig mind az időskori jellegzetességeket mutató általános megbetegedések, mind az időskorra jellemző megbetegedések esetében. Sokszorosan hiányoznak ehhez a terápiás alapok, mivel a klinikai vizsgálatokat és gyógyszerészeti tesztek elsősorban fiatal felnőttek bevonásával végzik. Az idős emberek egészségi állapota nem összehasonlítható, mivel gyakran nem egy bizonyos betegségben szenvednek, hanem különböző súlyosságú funkcionális romlást tapasztalnak több területen egyszerre.

- (vö. a 4.6.3. pontot is).

4.6.2 A magas életkorú emberek növekvő részaránya miatt az elkövetkező években hatalmas ápolási igény várható, amely a magán- és az államháztartások számára növekvő költségterherrel jár. Ebben a tekintetben is további többszörös kutatási igény áll fenn:

- Hogyan lehet és kell az ápolással foglalkozó munkaerő képe-sítését és munkafeltételeit úgy megjavítani, hogy az ápolói hivatás tartósan vonzó maradjon?
- Milyen külső és milyen személyes feltételeknek kell adot-taknak lenni ahhoz, hogy az ápoló és az ápolandó személy viszonya minden résztvevő számára kielégítően alakuljon?
- Hogyan lehet az ápolási ajánlatokat jobban az ápolásra szoruló idős emberek szükségleteihez és követelményeihez igazítani, és az otthoni ápolást az eddigieknél jobban támogatni?

⁽¹⁾ EUROSTAT (2002). Társadalmi helyzet az Európai Unióban, 2002. Luxemburg: Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala.

⁽²⁾ vö.: Robine, J.M. és Vaupel, J. (2001). A százévesnél idősebbek megjelenése az alacsony halálozási arányú országokban. *The Gerontologist*, 41 (II. különszám), 212.

– Milyen módon tudnak az ápolást végző hozzátartozók és a hivatásos ápolók terhének csökkentéséhez a műszaki megoldások úgy hozzájárulni, hogy az ápolandó személyek integrációja és méltósága ne sérüljön?

– Milyen gazdasági támogatásra és társadalmi elismerésre van szükség a gondozók terhének enyhítésére – mind a családtagok, mind a hivatásos gondozók vonatkozásában? Mit lehet tenni különösen a családtagok, mint gondozók megsegítésére, azáltal, pl. hogy biztosítjuk nekik a saját nyugdíj fedezetet?

– Hogyan lehet az ápolást, a fájdalmas terápiát és a halálba kísérést úgy kialakítani, hogy az élet méltó módon érjen véget?

4.6.3 Európában az ápolás területén nincs tartalmilag egyeztetett fogalom-meghatározás (pl. a „nem önmaga által meghatározott”, „házi ápolási szolgálat”, stb.), a különböző szolgáltatóknak nincs egységes szerkezete, és nincs a személyzet szakképzésére vonatkozó irányelv.

– Milyen intézkedésekkel lehet elérni a szóhasználat egységes szabályozását, és ezáltal a nagyobb átláthatóságot az ápolás területén?

– Milyen programtervezői, műszaki, geriátriai és társadalomlélektani tudás és képesség kívánatos Európa-szerte az orvosi és ápolói szolgálatok képzéséhez?

4.7 Kutatási igény és új technológiák

4.7.1 A technológia köztudottan gyors és folyamatos térhódítása, különös tekintettel az új információs és kommunikációs technológia (ICTs) használatára, kihatással bír a fenti 4.1 és 4.6 pontokban említett minden területre. A munkahelyek tekintetében például, ezek a technológiák gyakran indokul szolgálnak az idősebb dolgozók kirekesztésére. Pedig tanulmányok igazolják, hogy az új feltételek mellett még az idősebb dolgozók termelékenysége is fokozódik. Ezt a tényezőt tehát minden kutatási területnek magába kell foglalnia. Különös figyelmet kell fordítani az etnikai szempontoknak és az idősek emberek integrációjának, akik nem képesek átvenni vagy alkalmazkodni az új technikai innovációkhoz.

4.8 A meglévő tudásállományok feldolgozása, összekapcsolása és kiegészítése

4.8.1 Már sokrétű tudásállomány létezik nemzeti és európai támogatású kutatásból. Ez a tudás viszont többnyire egyes rész-kérdésekre vonatkozik, és az egyes tudományágak szempontjából halmozták fel azt. Széles körben elszórtan és gyakran csak

a mindenkori nemzeti nyelven áll rendelkezésre. A kutatási eredmények gyakran eltérő szűrőpróbák alapján és eszközökkel jöttek létre, és nem összevethetők más kutatások eredményeivel.

– Nyereséget jelentene, ha ezeket a tudásállományokat úgy dolgoznák fel, hogy azok egymással összekapcsolhatók, szisztematikusan összehasonlíthatók és kiértékelhetők, és végül általánosan hozzáférhetővé lennének.

– További lépések lennének az így feldolgozott anyag másodlagos elemzésének az elvégzése, valamint a vizsgálati módszerek és eszközök összeegyeztetése a tovább folytatandó közös és a több tudományágat érintő, bővített kutatáshoz. Az ilyenfajta tudásgenerálás, -integráció és továbbfejlesztés támogatására ajánljuk a 6. kutatási keretprogramban újonnan létrehozott eszközök, az ún. „Kiválóság-központok”, „Kiválóság-hálózatok” és a „Tematikus Koordinációs Akciók”⁽¹⁾.

– Kívánatos lenne továbbá az európai országokban élő idős emberek életminősége jelzőszámainak egységes szemléletmódja és rögzítése, valamint ezek hosszú távú megfigyelése és dokumentálása egy európai adatbankban. Ezen belüli feltételül szükséges a nemek, a különböző kor- és jövedelemcsoportok, valamint régiók szerinti differenciálás, mivel az idős emberek életkörülményeinek meghatározására idáig alkalmazott indikátorok nem elégségesek. További indikátorokra van szükség, köztük az egészségi állapotot, és az egészségi állapot romlását jelző indikátorokra, valamint az ellátó rendszerre és az adott ország igényeire vonatkozó információra. Meg kell vizsgálni az EUROSTAT-tal való együttműködés lehetőségét

– Úgy a nemzeti, mint az európai szinten már sokszorosan rendelkezésre álló statisztikai és más erre vonatkozó tudásállományok sürgős kötegelésre és integrációra szorulnak. Az 5. és 6. kutatási keretprogram különböző területeiről származó kutatási eredmények is integratív szemléletmódot követelnek meg, hogy azokból gyakorlati és politikára vonatkozó következtetéseket lehessen levonni. Az ilyen módon integrált és előkészített tudás lehető legkorábbi terjesztése szükséges.

– Annak érdekében, hogy a kutatás és a politika ne csak az idős emberekért, hanem velük együtt folyjon, a jövőbeli projektekbe az eddiginél jobban be kell vonni az idősek szervezeteket.

5. Célok és követelések

5.1 Ezzel a saját kezdeményezésű jelentéssel azt a követelést indokoljuk meg, hogy a „Demográfiai változás – életminőség öregkorban és technológiai igény” című témakörhöz egy vezérfunkciót vegyenek fel a 7. kutatási keretprogramba.

(1) Vö. ehhez „A Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a Bizottságnak a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez, a Gazdasági és Szociális Bizottsághoz és a Régiók Bizottságához intézett „Egyetlen európai kutatási térség felé, c. közleményéről”, 2000.07.18-i HL C 204.

5.2 Az a cél, hogy a multi- és interdiszciplináris, valamint társadalmi részvételű öregedés-kutatás támogatásával egy széles témaválasztékhoz

- a) olyan tudásalapot hozunk létre a politikai tervezéshez és cselekvéshez, amely szükséges ahhoz, hogy az európai korszerkezet átalakulásának hatásaival innovatív, társadalmilag igazságos és költséghatékony módon birkózzunk meg, és
- b) bocsássuk rendelkezésre az alapokat és eszközöket ahhoz, hogy a társadalomban az öregkor számára méltányosabb látásmódot és megbecsülést érjünk el.

5.3 A felmutatott kutatási területek és az ezekhez példaként adott kérdések azt kívánták bemutatni, milyen szorosan összefüggnek egymással a biológiai, pszichológiai, társadalmi, kulturális, technológiai, gazdasági és strukturális vonatkozások, ha öregedésről és öregkorról van szó. Egyúttal az öregedés mindig egy konkrét térbeli és társadalombeli összefüggésben megy végbe. Ezt az összefüggést Európában erős földrajzi, kulturális és társadalom-szerkezeti, valamint az egyes országok közötti és azokon belüli ellentétek is jellemzik. Mindkettő – az öregedési folyamat sokoldalúsága, valamint a különböző feltételek, amelyek között végbemegy – elengedhetetlenné teszi, hogy az öregedést multi- és interdiszciplináris módon kutassák. Ezen felül hosszú távú kutatási perspektívára van szükség ahhoz, hogy a változás folyamatait rögzíteni és megfelelően feldolgozni lehessen ⁽¹⁾.

5.4 Csak egy ilyen széleskörűen és hosszú távon megalapozott kutatás képes azokat az indokolt tervezési és döntési alapokat biztosítani, amelyekre a legkülönbözőbb társadalmi területeken és minden döntési szinten a népesség korszerkezetének változásait látva szükség van. Az öregedés nemcsak egy biológiai-orvosi és műszakilag-gazdaságilag megoldandó kérdés, hanem egy társadalmilag, szociálisan és kulturálisan megoldandó feladat is.

5.5 A megnevezett kutatási tevékenységek kiegészítéseként a bizottság a következő kísérő intézkedéseket kéri:

- az EGSZB keretein belül egy, a demográfiai változásokról és az idős emberek életminőségéről szóló meghallgatás megrendezése, többek között azért, hogy javaslat készüljön egy alkalmas szervezet megvalósíthatósági tanulmányának elvégzéséről, és bármely egyéb kezdeményezésről, amelyet szükségesnek ítélnék meg.

Brüsszel, 2004. szeptember 15.

- Egy közös, tudatos és előrettekintő megfigyelőhely (Európai Observatórium) berendezése az európai országokban élő idős emberek életminősége jelzőszámainak rögzítéséhez, valamint ezek hosszú távú megfigyelése és dokumentálása egy európai adatbankban, ilyen jellegű tapasztalati alapú előrejelzések készítéséhez; a tudás és a gyakorlatra és politikára vonatkozó következtetések kötegeléséhez és továbbadásához;
- Munkaértekezletek és konferenciák szervezése abból a célból, hogy növeljük a demográfiai változásról összegyűjtött tudást és annak ismeretét, hogy megelőző és kísérő intézkedések meghozatalára van szükség; hogy erősítsük az öregkor pozitív lehetőségeinek tudatát és dolgozzunk a kor miatti hátrányos megkülönböztetés ellen; hogy lehetőség szerint széles körben ismertessük a kutatási eredményeket; és támogassuk a cserét a „régí” és az „új” tagországok között.
- A tematika további követése a „Koordináció nyílt módszerrel”. A népesség öregedésének összetettségét és horderejét és az ezzel kapcsolatos különböző esélyeket és kihívásokat tekintetbe véve, a bizottság ezt a módszert alkalmasnak tartja arra, hogy:
  - kezdeményezze a tapasztalatcserét, az Európa-közi összehasonlítást, valamint kölcsönös tanulást,
  - támogassa a párbeszédet a szervezett civil társadalom és a Bizottság illetékes főigazgatóságai között ⁽²⁾,
  - meghatározza a közös célokat,
  - az Idősek 2. Világterve megvalósítását (amelyet 2002. áprilisában fogadtak el Madridban) és az ENSZ EGB végrehajtási stratégiáját (amelyet 2001. szeptemberében fogadott el a berlini miniszteri nyilatkozat) ellenőrizze, és
  - teret biztosítson az idősödő társadalomra vonatkozóan az értékekről alkotott közös elképzeléseknek.

5.6 Végző célja ezzel EURÓPÁBAN EGY ÉLNI ÉRDEMES ÉLETET ÉS MEGÖREGEDÉST lehetővé tenni nemcsak a jelenlegi idős és magas életkorú emberek, hanem az idős és fiatal emberek őket követő generációi számára is.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Vö. ehhez még egyszer az EGSZB véleményeit, 2003.IV.23-i HL C 95 (COM(2002) 565 végül).

⁽²⁾ A Bizottság COM(2002) 277 végleges közleménye.